

VALORILE TEOLOGICE, SPIRITUALE ȘI ETICE DIN ÎNVĂȚĂTURA LUI ISUS – FUNDA- MENT PENTRU DIALOGUL INTERCONFESI- ONAL ÎN EUROPA CONTEMPORANĂ

Pastor Lect. univ. dr. Ioan BRIE

Rector, Institutul Teologic Pentecostal București

nelubrie@yahoo.com

ABSTRACT: *The theological, spiritual and ethical values in the teaching of Jesus - a foundation for interfaith dialog in contemporary Europe.*

The context created by the European Union has brought together a plurality of faiths, traditions, cultures and religions. The objective realities of European religious and inter-faith pluralism can degenerate into divergent movements characterized by extremism and individualism. These challenges cannot be overcome without an honest and open interfaith dialogue between the existing Christian denominations in Europe. Based on Hans Kung's observation that there can be no inter-religious dialogue without an investigation of the theological foundations, the aim of this article is to place European ecumenical dialogue in the context of the global and European Christian ecumenical movement, noting the progress and impasse that this dialogue has reached, and to propose overcoming the present impasse by sharing the theological, spiritual and ethical values reflected in the teaching of the Lord Jesus Christ as the core values for interfaith dialogue in contemporary Europe.

Keywords: *ecumenism, interfaith, dialog, theology, unity.*

Contextul creat de Uniunea Europeană a adus împreună o pluralitate de credințe, tradiții, culturi și religii. Procesul integrării europene are profunde implicații nu doar de natură politică, economică și socială ci și de natură religioasă. O structură politică nu poate dura fără consens religios¹.

Dar ce consens religios se cere astăzi? Și ce identitate religioasă ar putea fi pusă în evidență prin întâlnirea credințelor religioase și confesio-

1 Nicolae Moșoiu, *Elemente de istorie, doctrină și practică misionară: din perspectivă ecumenică*, Sibiu, Editura Universității Lucian Blaga, 2006, p. 312.

nale ale popoarelor care conviețuiesc în Europa? Aceste întrebări trebuie văzute în contextul postmodernismului și a secularizării. Populația europeană manifestă un tot mai scăzut interes față de biserică și în general față de religie. Rene Remond vorbește despre o abandonare a creștinismului în Europa. În Anglia și țările scandinave, proporția de credincioși care asistă în mod regulat la slujbe este de 1-2%¹.

Pe de altă parte, se poate observa o divizare ideologică și religioasă între Europa apuseană și cea răsăriteană. În apus se concentrează populația catolică și protestantă, iar în răsărit cea ortodoxă. În plus, dacă altădată Europa era considerată un continent creștin, astăzi nu mai putem afirma acest lucru. Pe continentul european conviețuiesc, alături de creștini, milioane de musulmani; numai în Marea Britanie, Germania și Franța, în anul 2000, trăiau peste douăsprezece milioane de musulmani², ca în anul 2016 pe continentul european să avem 25-30 milioane de musulmani³, iar în prezent se vorbește de prezenta a peste 44 milioane de musulmani. Schimbările rapide ale structurii religioase a populației europene este determinată de imigrație, factori demografici și economici. La această populație se adaugă un consistent segment iudaic și al religiilor orientale. În acest context construcția Noii Europe impune un dialog interconfesional și interreligios consistent și coerent.

1. Dialogul interconfesional european și paneuropean: scurt istoric

Termenul „ecumenic” a fost folosit prima dată în mediile Alianței Evanghelice și ale Asociației Internaționale a Tinerilor Creștini (YMCA)⁴ și exprimă ideea unității creștine. Termenul „ecumenism” a fost folosit întâi de către Yves Congar în cartea „Chrétiens Desunis”.⁵ În conformitate cu Daniel Buda, ecumenismul „acoperă complet căutarea unității creștine vizibil realizată prin studiu teologic, mărturie comună în sarcina universală a misiunii și evanghelizării, precum și în diaconie și promovarea dreptății

1 Reen Remond, *Religie și societate în Europa – secularizarea în secolele al XIX-lea și XX, 1780-2000*, Iași, Polirom, 2003, p. 10.

2 Remond, *Religie și societate în Europa*, p. 217.

3 Muslim share of the population in Europe 2016 | Statista

4 Daniel Buda, *Un scurt istoric al mișcării ecumenice moderne*, în Nicolae Moșoiu, *Elemente de istorie, doctrină și practică misionară: din perspectivă ecumenică*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2006, p. 87.

5 Buda, *Un scurt istoric al mișcării ecumenice moderne*, p. 87.

și păcii”⁶. La începutul sec XX, ca urmare a eforturilor arhiepiscopului de Uppsala Nathan Soderbloms, „mișcarea ecumenică” a devenit acțiunea clasică⁷ pentru desemnarea eforturilor de unire a bisericilor creștine.

Mișcarea ecumenică mondială poate fi împărțită în trei perioade principale:

- De la mijlocul secolului al XIX-lea până la începutul secolului al XX-lea: este perioada începuturilor ecumenismului secular și bisericesc.
- Prima jumătate a secolului al XX-lea: perioada înfloririi mișcării ecumenice interconfesionale și intercontinentale inițiate de Biserici cu scopul de a oferi lumii un mesaj creștin comun și o mărturie comună de unitate.
- Din jurul anului 1950 până în prezent: conștiința unității umanității devine tot mai clară.⁸

a) Începuturile dialogului interconfesional

Dialogul interconfesional contemporan european și internațional are la bază o serie de mișcări predecesoare. Primele contacte interconfesionale au avut loc în domeniul misionar. Aici menționăm Alianța Evanghelică și Mișcarea Biblică din 1846 de la Londra, care a cuprins aproximativ 900 de creștini evanghelici. O mare influență a avut-o Asociația Internațională a Tinerilor Creștini (YMCA), înființată în 1885 la Paris, urmată, în 1893 de Federația mondială a Asociațiilor creștine a tinerelor (YWCA).⁹ Organizația își propunea să pună în legătură pe acei tineri care „potrivit Sfintelor Scripturi recunosc pe Isus Hristos ca Dumnezeu și Mântuitorul lor”. Contribuția acestor mișcări a fost decisivă, pentru că a asigurat formarea tinerilor în spirit ecumenic, tineri care mai târziu au dezvoltat ecumenismul mondial. Asociația pentru Promovarea Unității Creștine (APUC) a luat naștere în 1857 la Londra; în cadrul ei catolici, anglicani și ortodocși își propunea să se roage zilnic pentru unitatea creștinilor.¹⁰ Un rol decisiv

6 Nicolae Moșoiu, *Elemente de istorie, doctrină și practică misionară: din perspectivă ecumenică*, apud *Raportul final al consultării referitoare la „Ecumenismul în sec. XXI”*, tradus în limba română de către Aurel Pavel (în original „Rapport final de la consultation sur „l’oecuménisme au XXI^{ème} siècle” (30 novembre-3 décembre 2004)”, în *Istina*, L, 2005, pp. 95-106.

7 Buda, *Un scurt istoric al mișcării ecumenice moderne*, p. 87.

8 Buda, *Un scurt istoric al mișcării ecumenice moderne*, pp. 89-90.

9 Jill Hawkey, *Mapping the Oikoumene*, World Council of Churches, Geneva, 2005, p. 2.

10 Buda, *Un scurt istoric al mișcării ecumenice moderne*, p. 92.

spre maturizarea dialogului interconfesional european l-a avut *Conferința Misionară Mondială de la Edinburg* din 1910. În cadrul acestei conferințe a fost lansată ideea formării unei organizații eclesiale ecumenice puternice. Au fost stabilite principiile directoare pentru mișcarea ecumenică a următoarelor decenii.¹¹ Drumul spre formarea și organizarea Consiliului Ecumenic al Bisericilor a fost pavat prin *Conferințele misionare*¹², urmate de *Conferințele mondiale pentru creștinismul practic*¹³ și *Conferințele mondiale pentru credință și constituție*.¹⁴

b) Consiliul Ecumenic al Bisericilor (WCC)

S-a constituit la data de 23 august 1948 la Amsterdam cuprinzând 147 de Biserici Evanghelice și Ortodoxe. Scopul declarat nu era să se formeze o „supra-biserică” sau o „Biserică Mondială”¹⁵, ci să fie un instrument în mâna bisericilor, cu ajutorul căruia bisericile să își facă mai bine cunoscut mesajul în fața lumii și să ofere lumii imaginea unei unități vizibile între bisericile creștine.¹⁶ Biserica Catolică a refuzat participarea la acest organism ecumenic. La Amsterdam s-a decis formarea unui Comitet Central format din 150 de persoane care urma să se întâlnească anual și să asigure conducerea WCC. Organul suprem al WCC urma să fie Adunarea Generală, care se va reuni la fiecare 6-8 ani, în acest cadru urmând să fie discutate probleme legate de viziune și proiecte.

Până în prezent au avut loc nouă Adunări Generale ale WCC după cum urmează: (1) 22 aug. - 4 sept. 1948, Amsterdam, cu tema „*Neorânduiala lumii și planul de mântuire a lui Dumnezeu*”; (2) 15-31 aug. 1954, Evanston, Illinois, SUA, cu tema „*Hristos-Speranța lumii*”; (3) 19 nov. - 5 dec. 1961, New Delhi, India, cu tema „*Hristos- Lumina lumii!*”; (4) 4 -20 iulie 1968, Uppsala, Suedia, cu tema „*Iată, eu le fac pe toate noi*”; (5) 23 nov. - 10 dec 1975, Nairobi, Kenia, cu tema „*Hristos eliberează și unește*”; (6) 24 iul. - 10 aug. 1983, Vancouver, Canada, cu tema „*Isus Hristos – Viața*

11 Pentru detalii vezi Buda, *Un scurt istoric al mișcării ecumenice moderne*, pp. 92-95.

12 Cele mai importante asemenea conferințe au fost organizate la Ierusalim (1928), Tambaram, în India (1938), Whitby, Canada (1947).

13 Asemenea conferințe au fost organizate la Stockholm (1925) și Oxford (1937).

14 Principalele contacte au avut loc la Geneva (1920), Lausanne (1927) și Edinburg (1937).

15 Buda, *Un scurt istoric al mișcării ecumenice moderne*, p. 103.

16 Hawkey, *Mapping the Oikoumene*, p.1.

lunii”; (7) 7-21 feb., 1992, Canberra, Australia, cu tema, „Vino Duhule Sfinte și înnoiește creația”; (8) 3-14 dec. 1998, Harare, Zimbabwe, cu tema „Reîntoarceți-vă la Dumnezeu, bucurați-vă în speranță”, (9) 14-23 feb. 2006, Porto Alegre, Brazilia, cu tema „Dumnezeule, cu harul Tău, transformă lumea!” și (10) 30 oct.- 8 nov. 2013, Busan Coreea de Sud, cu tema „Dumnezeul vieții ne conduce spre justiție și pace”¹⁷

La ora actuală din WCC fac parte 352 de biserici¹⁸ și sunt active următoarele comisii:

- Commission on Faith and Order
- Commission on World Mission and Evangelism
- Commission on Education and Ecumenical Formation
- Commission of the Churches on International Affairs
- Young People in the Ecumenical Movement Commission
- Commission on Health and Healing
- Commission of the Churches on Climate Justice and Sustainable Development¹⁹

c) Ecumenismul la nivelul european

La nivel european avem două mari organizații ecumenice: Conferința Bisericilor Europene – CEC și Consiliul Conferințelor Episcopale Europene – CCEE²⁰.

Conferința Bisericilor Europene – CEC. La Consiliul Ecumenic al Bisericilor de la Vancouver (1983) a fost încurajată formarea unor organisme ecumenice regionale sau continentale. Așa s-a format Conferința Bisericilor Europene (CEC)²¹ în anul 1959. În 1959 a avut loc prima adunare a Conferinței Bisericilor Europene, la care a participat 40 de biserici europene. Scopul inițial²² al CEC era să promoveze reconcilierea, dialogul și prietenia între Bisericile Europei și de a crea punți de legătură între est

17 Pentru mai multe detalii legate de Adunările Generale ale WCC https://www.oikoumene.org/sites/default/files/File/riverchart_brochure-web.pdf (accesat în 28.11.2024).

18 <https://www.oikoumene.org/member-churches> (accesat în 28.11.2024).

19 <https://www.oikoumene.org/about-the-wcc/organizational-structure/commissions-and-joint-consultative-bodies> (accesat în 28.11.2024).

20 Jean Gueit, *L'œcuménisme chrétien comme facteur décisif de l'unité européenne?*, în Blandine Chélini-Pont, Raphaël Liogier, *Géopolitique du christianisme*, Ellipses Édition Marketing S.A., 2003, p. 98.

21 A se vedea site-ul oficial al acestei organizații (www.cec-kek.org).

22 xxx, *Ecumenism „În pregătirea Adunării de la Sibiu” 4-9 sept 2007 – Actele seminarului*, Sibiu, 2007, p. 26.

și vest. S-a insistat pe ideea că deși există o cortină de fier care desparte Europa, nu există o cortină de fier care să despartă Bisericile Europei. Ca dovadă că așa erau văzute lucrurile, a IV-a Adunare CEC a fost organizată la bordul unui vas din Marea Baltică, datorită dorinței de a depăși problemele legate de obținerea vizelor. În prezent declarația de scop a CEC are în atenție „stabilirea punți de legătură între bisericile minoritare și cele majoritare, între diferitele generații și confesiuni și de a determina pe creștinii de diferite confesiuni să trăiască și să mărturisească împreună într-un spirit ecumenic și respect reciproc”.²³ În prezent CEC, cu sediul la Geneva, are în componență 115 de biserici Ortodoxe, Protestante, Anglicane și Vechi Catolice.²⁴ Se poate observa că numărul de biserici aparținătoare a scăzut față de anul 2007, când în organizație se găseau 126 de biserici, plus 43 de organizații asociate²⁵. Din punct de vedere organizatoric autoritatea supremă a CEC o are Adunarea Generală care se întrunește la fiecare 6 ani. În perioada dintre Adunări, CEC este condusă de un Comitet care se reunește anual. Din 1999, pe lângă Conferința Bisericilor europene funcționează „Comisia Ecumenică Europeană pentru Biserică și Societate” cu principala sarcină de a implica Bisericile în procesul de integrare europeană, realizând contactul permanent cu comisiile europene, dar și cu alte instituții internaționale precum și ONU și OSCE, în numele bisericilor membre.

*Consiliul Conferințelor Episcopale Europene – CCEE*²⁶. Biserica Romano-catolică nefiind membră în CEC a înființat o comisie specială pentru dialog ecumenic cu celelalte biserici europene membre a CEC. Această comisie a fost numită Council of European Bishops' Conferences (CCEE) și are sediul în Saint Galen, în Elveția.²⁷

Adunarea Ecumenică Europeană – Charta Ecumenica. Dialogul interconfesional european a fost puternic intensificat prin colaborarea strânsă dintre CEC și CCEE. Fructul acestei colaborări constă în două proiecte importante: primul proiect este Adunarea Ecumenică Europeană și al doilea este Charta Oecumenica.²⁸

23 Buda, *Un scurt istoric al mișcării ecumenice moderne*, p. 117.

24 <https://ceceurope.org/who-we-are/introduction> (accesat în 28.11.2024).

25 xxx, *Ecumenism*, p. 26.

26 A se vedea site-ul oficial al acestei organizații (www.ccee.ch).

27 xxx, *Ecumenism*, p. 26.

28 Este vorba despre un document interesant atât ca filozofie constructivă, cât și ca test al distanței dintre viziunea creștină asupra „viitorului Europei” și viziunea clasei politice europene: în fond, nivelul de adresare diferă fundamental, pentru că Bisericile vor demo-

Adunarea Ecumenică Europeană este un proiect ecumenic cu un calendar de trei conferințe: Basel (1989), Graz (1997) și Sibiu (2007). Adunarea Ecumenică Europeană reunește Bisericile creștine tradiționale din Europa. Din Conferința Bisericilor Europene fac parte bisericile ortodoxe, protestante și anglicane.²⁹

Prima Adunare Ecumenică Europeană (EEA1) a fost organizată la Basel în Elveția, între 15-21 mai 1989 cu tema „*Pace și dreptate*”³⁰. Au participat peste 700 de delegați din întreaga Europă. În cadrul conferinței au fost propuși trei pași ce trebuie urmați pentru a se continua inițiativa Adunării:

- Stabilirea unei perioade anuale, de la o săptămâna până la zece zile, în care să aibe loc rugăciuni, discuții pentru promovarea dreptății, a păcii și a integrității creației.
- Organizarea unui grup ecumenic de lucru pentru a promova procesul de reconciliere, după Adunarea de la Basel.
- Organizarea unei a doua Adunări Ecumenice Europene, după aproximativ cinci ani.

A Doua Adunare Ecumenică Europeană (EEA2) a avut loc la Graz în Austria între 23-29 iunie 1997, participând 700 de delegați oficiali din 124 de Biserici membre CBE și din 34 de Conferințe Episcopale ale CCEE. Printre participanți s-au aflat, de asemenea, și aproximativ 150 de reprezentanți din organizațiile și mișcările ecumenice și eccleziiale, oaspeți de pe alte continente și din alte comunități religioase și până la 10000 de oaspeți din întreaga Europă³¹. Tema conferinței a fost „*Reconcilierea. Dar de al lui Dumnezeu și izvor de viață nouă*”. La EEA2 s-a cerut ca Bisericile din Europa să elaboreze un document care să conțină o serie de obligații și drepturi ecumenice fundamentale. Această recomandare a fost punctul de plecare pentru structurarea așa-numitei *Charta Oecumenica*³², care poate fi considerată drept cea mai importantă inițiativă a EEA2”³³.

crații comunitare și personaliste, pe când politicienii imaginează o Europă pragmatică, bazată pe drepturi civile garantate și pe standarde morale laice (Teodor Baconsky, Ioan Ică, Elena Ștefci, Tătaru-Cazaban, Anca Manolescu, Radu Carp, *Pentru un creștinism al noii Europe*, vol III, Editura Humanitas, București, 2007, pp. 52-53).

29 Gueit, *L'œcuménisme chrétien*, p. 98.

30 Buda, *Un scurt istoric al mișcării ecumenice moderne*, p. 120.

31 Buda, *Un scurt istoric al mișcării ecumenice moderne*, p. 120.

32 Vezi <http://www.cec-kek.org/content/charta.shtml>

33 Buda, *Un scurt istoric al mișcării ecumenice moderne*, p. 120.

Charta Oecumenica, semnată în data de 22 aprilie 2001 la Strassbourg, conține liniile directe pentru dezvoltarea colaborării între bisericile Europei. *Charta Oecumenica* este cel mai important document al mișcării ecumenice europene și cea mai evidentă dovadă a dialogului interconfesional deschis dintre Bisericile din Europa³⁴.

A treia Adunare Ecumenică Europeană (EEA3) a avut loc la Sibiu între 4-9 septembrie 2007 și au participat 2500 de delegați din întreaga Europă. La Sibiu tema propusă a fost: „*Lumina lui Hristos luminează tuturor. Speranță pentru înnoire și unitate în Europa*”. Referitor la așteptările față de EEA3, papa Benedict al XVI-lea, a declarat: „*Am pornit pe o cale comună, ne-am rugat împreună și am muncit împreună cu râvnă pentru a realiza o atmosferă dominată de încredere și înțelegere reciprocă. Ne-am străduit să trăim împreună o spiritualitate înrădăcinată în cuvântul lui Dumnezeu. Sperăm să reaprimem prin rugăciuni și acțiune entuziasmul nostru pentru calea ecumenică*”, iar Walter Kasper și-a exprimat speranța că în viitor creștinismul ecumenic ar putea deveni nucleul unei culturi europene înnoite³⁵. Adunare Ecumenică Europeană, organizată pentru prima oară într-o țară majoritar ortodoxă, s-a desfășurat sub semnul solidarității între confesiunile religioase.

2. Impasul ecumenismului la nivel european: studiu de caz EEA3 Sibiu

Cu toate așteptările și pregătirile făcute înainte, EEA3 nu a fost un succes. Printre cei aproximativ 2.500 de participanți la a treia Adunare Ecumenică Europeană, reprezentanți ai tuturor cultelor din Europa, la Sibiu s-au aflat, potrivit informațiilor oficiale furnizate de Patriarhie, doar 16 dintre membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (adică o mică par-

34 Principalele repere ale *Charta Oecumenica* sunt: (1) Credem „într-una, sfântă, catolică și apostolică Biserică”, (2) Chemăm împreună la unitatea în credință, (3) Pe drumul comuniunii văzute a bisericilor în Europa, (4) Vestind împreună Evanghelia, (5) Să ne îndreptăm unii către alții, (6) Să acționăm împreună, (7) Să ne rugăm împreună, (8) Să continuăm dialogurile, (9) Responsabilitatea noastră comună în Europa, (10) Să participăm la construcția Europei, (11) Să împăcăm popoarele și culturile, (12) Să salvăm creația, (13) Să aprofundăm comuniunea cu Iudaismul, (14) Să cultivăm relațiile cu Islamul, (15) Să ne întâlnim cu alte religii și concepții despre lume. Vezi <https://ceceurope.org/storage/app/media/uploads/2015/07/ChartaOecumenica.pdf>

35 xxx, *Ecumenism*, p. 31.

te dintre aceștia). Majoritatea ierarhilor ortodocși români au decis să nu participe la eveniment.

În plus, catolicii, ortodocșii și protestanții prezenți au demonstrat că ecumenismul nu prea funcționează. Nu doar majoritatea membrilor Sfântului Sinod au arătat însă că nu împărtășesc viziunea ecumenistă, ci și unii reprezentanți de vârf ai celor mai importante biserici din Europa. Kirill, mitropolit de Smolensk și Kaliningrad, președinte al Departamentului pentru Relații Externe al Patriarhiei de la Moscova, a fost cel mai tranșant dintre toți. Într-o conferință de presă în care i-a avut alături pe reprezentantul Vaticanului și pe cel al protestanților germani, Kirill nu s-a sfiit să spună că nu este sigur dacă va semna rezoluția cu care se va finaliza Adunarea de la Sibiu. „Ne confruntăm cu o criză a mișcării ecumenice, cu o nouă sciziune a familiei creștine. Aceasta din cauza faptului că nu avem o percepție comună asupra moralei creștine. Care este mesajul creștin cu privire la păcat? Aceasta este o grijă majoră pe care vrem s-o împărtășesc cu dvs.,” a declarat Kirill³⁶. Deși a susținut că „diversitatea nu înseamnă neapărat diferență, episcopul Wolfgang Huber, președintele Consiliului Bisericii Evanghelice din Germania, nu a ezitat nici el să pună degetul pe rană. „Bisericile protestante nu sunt mulțumite, de exemplu, de cum este abordată chestiunea botezului. Bisericile noastre ar trebui să găsească o expresie comună, asumată de toți și care să-i atragă pe toți cei ce doresc să se apropie de credința creștină”, a spus episcopul Huber³⁷. În ton cu un document emis de Congregația pentru Doctrina Credinței de la Vatican, cardinalul Walter Kasper, președintele Consiliului Pontifical pentru Promovarea Unității Creștine, a pledat pentru o atitudine sinceră a participanților. „Nu trebuie doar să fim drăguți unii cu alții”, a spus el. În discursul pe care l-a rostit în fața celor peste 2.500 de participanți, cardinalul a pledat pentru unitatea Europei și a dat explicații pentru documentul ce a părut o piedică pusă ecumenismului. „Am vrut să dovedim adevărul, așa cum așteptăm din partea celorlalte biserici. Diferențele nu se referă la creștinism sau mântuire, ci la transmiterea concretă a mântuirii și la biserica văzută”³⁸.

Faptul că EEA3, deși a fost un eveniment ecumenic de maximă importanță, nu este trecut în lista de evenimente și conferințe de pe site-ul organizației *The Conference of European Churches* – CEC, reflectă obstacolele

36 Cotidianul, 2007, septembrie, 06.

37 Cotidianul, 2007, septembrie, 06.

38 Cotidianul, 2007, septembrie, 06.

și impasul la care s-a ajuns în această conferință.³⁹ Apropierea bisericilor creștine europene prin conferințele ecumenice anterioare a oferit posibilitatea punerii în evidență a diferențelor dintre ele, și implicit a efectului de pendul; bisericile distanțându-se unele de altele. Tradițiile confesionale, dogmele și particularitățile identitare ale bisericilor s-au dovedit a fi prea puternice pentru a se renunța la ele în favoarea unei unificări prin uniformizare. În sânul fiecărei biserici se găsește un curent antiecumenic viguros, care atrage atenția asupra pericolelor implicate de dialogul interconfesional și ecumenic. Într-un studiu mai vechi am observat temerile curentului antiecumenic european: The supporters of the antiecumenical way of thinking fear that the ecumenical movement can degenerate into a pietistic sentimentalism, irresponsible in relation to doctrine, or into a syncretistic metaconfessional utopia, or into a pan-humanistic ideology, which is based on an egalitarian philanthropic concept, or into a transactionist ethos, according to which the Truth of faith is relativized into a „human family” lacking a distinct profile. In such circumstances, ecumenism becomes not a solution, but part of the problem: it leads neither to Christian Unity, nor does it allow the followers of Jesus to discuss honestly about some issues which can not be turned into an object of political „negotiations”.⁴⁰

Sugestiile lui Jean Deulmeau⁴¹ referitoare la dialogul interreligios: (1) eliminarea falselor probleme care creează neînțelegeri inutile; (2) renunțarea la folosirea cu sens peiorativ a cuvântului „păgân”; (3) delimitarea de atitudinile de exclusivism din trecut sau prezent; (4) abordarea pozitivă a credințelor celuilalt; (5) unirea teologiei și a acțiunii în proiecte sociale comune: ajutorarea celorlalți - sau dovedit a fi inoperante, deși sunt mult mai ușor realizabile la nivelul dialogului interconfesional creștin european, decât la nivelul dialogului interreligios. S-a dovedit că nici valorile comune stabilite în *Charta Oecumenica* nu au fost suficiente pentru a coagula în jurul lor o unitate reală a bisericilor.

39 Pentru detalii vezi <https://ceceurope.org/who-we-are/assemblies> (accesat în 29.11.2024).

40 Ioan Brie, Mircea Brie, *The interreligious Dialogue in the Context of the New Europe: The European Ecumenical Movement*, Eurolimes, *Journal of the Institute for Euroregional Studies Jean Monet European Centre of Excellence, Religious Frontiers of Europe*, vol. 5, University of Oradea and University of Debrecen, editat de Sorin Șipoș, Enrique Banus, Karoly Kocsis, Oradea-Debrecen, IERS, 2008, p. 99.

41 Pentru detalii vezi Jean Deulmeau, *În așteptarea zorilor, un creștinism pentru mâine*, Iași, Polirom, 2006, pp. 181-193.

3. Învățătura lui Isus reflectată în Sfintele Evanghelii ca liant pentru unitatea interconfesională și evitarea extremismului

Peroana Domnului Isus Hristos, mesajul și opera Sa mântuitoare reprezintă fundamentul unității creștine și, implicit, a dialogului ecumenic interconfesional. Ioan Szasz, analizând tipologiile conflictului eclesial reflectate în prima epistolă a apostolului Pavel către Corinteni subliniază în mod corect că la baza unității creștine se găsește însăși ființa lui Hristos. Szasz scrie: „Chiar dacă credincioșii se întâlnesc în locuri sau în regiuni diferite, cerința fundamentală este unitatea în jurul Capului Bisericii. Hristos este unul și are un singur Trup, de aceea El nu poate fi divizat. Prin urmare, nici Biserica nu poate fi împărțită.”⁴² Sugerez în continuare câteva repere din învățătura Domnului Isus, care împărtășite de biserici, ar putea reprezenta nucleul unui dialog interconfesional real și profund.

a) Imaginea lui Isus despre Dumnezeu

Concepția Domnului Isus despre Dumnezeu continuă imaginea lui Dumnezeu revelată în VT, accentuând grija lui Dumnezeu față de întreaga creație și subliniind imaginea lui Dumnezeu ca Tată milostiv, care cuprinde în iubirea lui întreaga omenire, cum buni și cu răi, pe care o îngrijește și o cheamă la Sine, cu pocăință de păcate, în viziunea unei atașări depline față de Dumnezeu, cu o schimbare a inimii și un devotament total. Cei care vor refuza cu nepăsare harul răscumpărător al lui Dumnezeu vor da seamă de necredința lor în ziua judecății, când dreptatea lui Dumnezeu se va arăta dând fiecăruia după faptele sale.

Păstrând perspectiva VT cu privire la Dumnezeu, Domnul Isus accentuează grija lui Dumnezeu pentru întreaga creație. Dumnezeu are grijă de păsările cerului (Lc. 12:6) și de iarba de pe câmp (Lc. 12:27). Dumnezeu este strâns legat de lumea creată (Mt. 5:45; 6:26-30). Dacă Dumnezeu este atât de preocupat de detaliile privitoare la hrana vrăbiilor și frumusețea crinilor, cu atât mai mult va avea grijă de oameni (Mt. 10:31; Lc. 12:24). Concluzia care se desprinde din observarea bunătății lui Dumnezeu față de lumea necuvântătoare este limpede: Dumnezeu are grijă de lumea Sa, deci nu vă temeți de nimic, nu vă frământați și nu vă îngrijorați de nimic.

42 Ioan Szasz, *A fost Hristos împărțit? Tipologii ale conflictului eclesial reflectate în Epistola 1 Corinteni*, Cluj-Napoca și București, Editura Risoprint și Pleroma, 2018, p. 82.

Un accent specific al învățăturii Domnului Isus cu privire la Dumnezeu este desemnarea lui Dumnezeu ca Tată. Desemnările VT cu privire la Dumnezeu, cum ar fi „Domnul”, „Împăratul”, „Judecătorul”, „Cel Preaînalt”, „Cel Sfânt”, „Păstorul” sunt păstrate, însă Isus preferă acestor desemnări să îl reveleze pe Dumnezeu prin apelativul „Tată” (Lc. 11:13; 15:11-32; Mt. 5:16; 6:8; 7:11; Mc. 11:25; Lc. 12:32). Isus aduce la apogeu paternitatea lui Dumnezeu în relație cu poporul său, afirmând că ne putem adresa în rugăciune lui Dumnezeu, invocându-l ca fiind „Tatăl nostru, care ești în Ceruri” (Mt. 6:9). Isus surprinde în mesajul Său, arătând că Dumnezeu este Tată plin de bunătate, iubitor și milos cu toți oamenii, indiferent dacă aceștia sunt oameni buni sau oameni răi. Grijă iubitoare a lui Dumnezeu îi cuprinde pe toți (Mt. 5:45). Această deschidere universală a lui Dumnezeu spre oameni justifică și impune imperativul iubirii chiar și față de dușmani (Mt. 5:44-48). Deschiderea iubitoare a lui Dumnezeu față de toți oamenii, chiar și față de cei care trăiesc departe de El, este ilustrată de Domnul Isus prin parabole (Mt. 20:1-15; Mt. 22:1-10; Lc. 15:1-32).

Deschiderea milostivă a lui Dumnezeu față de toți oamenii nu trebuie înțeleasă ca acceptare și validare din partea lui Dumnezeu a vieții trăită în păcat, ci ca o invitație la pocăință și schimbare definitivă. Prin deschiderea Sa iubitoare, Dumnezeu inițiază împăcarea cu omul. Omului i se cere să se schimbe radical și să urmeze cu devotament, slujind cu inimă neîmpărțită (Mt. 6:24) și dând lui Dumnezeu tot ce este a lui Dumnezeu (Mc. 12:17). Chiar dacă accentuează paternitatea lui Dumnezeu, grija Sa iubitoare și deschiderea răscumpărătoare față de oamenii păcătoși, Isus nu pierde din vedere că bunătatea lui Dumnezeu și mila Sa au o limită: dreptatea lui Dumnezeu arătată la judecata de apoi. (Lc. 13:1-5; Mt. 11:20-24; Mt. 25:31-46).

b) Împărăția lui Dumnezeu și speranța

Dacă în iudaism se înțelegea că arătarea Împărăției lui Dumnezeu se va face numai după consumarea escatologică de la sfârșitul acestui veac, în viziunea Domnului Isus, Împărăția lui Dumnezeu se arată în mijlocul veacului vechi, înainte de sfârșitul escatologic: cele două veacuri - cel vechi și cel nou – coexistă, suprapus unul celuilalt. Veacul cel nou al Împărăției invadează peste veacul cel vechi, fără ca ordinea știută a lumii să fie întreruptă. În înțelegerea lui Isus, în primul rând, Împărăția lui Dumnezeu trebuie înțeleasă ca domnie a lui Dumnezeu în inimile oamenilor, ca relație

între om și Dumnezeu, ca răscumpărare și înnoire spirituală. În al doilea rând, Împărăția lui Dumnezeu se referă la domina lui Dumnezeu în lume, la prezența Lui dinamică, activă în mijlocul veacului vechi, în care se manifestă cu putere prin persoana lui Isus – Împărăția lui Dumnezeu este o realitate prezentă. În al treilea rând, prin Împărăția lui Dumnezeu Isus a înțeles manifestarea lui Dumnezeu cu putere în viitor, adică în veacul cel nou. Dimensiunea viitoare a Împărăției corespunde speranței escatologice, care se va arăta la sfârșitul lumii (veacului) și care corespunde judecății viitoare și a înnoirii tuturor lucrurilor.

Împărăția lui Dumnezeu a venit ca prezență spirituală și este activă în mijlocul acestei lumi.

Domnul Isus a învățat că Împărăția lui Dumnezeu se arată în mijlocul acestui veac, înainte de consumarea escatologică; ea se suprapune acestui veac, ba mai mult invadează, prin puterile ei, veacul cel vechi, anunțând zorile unui veac nou. Împărtășim afirmația lui George Ladd că: „înainte de apariția escatologică a Împărăției lui Dumnezeu la sfârșitul veacului, Împărăția lui Dumnezeu a devenit dinamic activă printre oameni în persoana și misiunea lui Isus”.⁴³ Împărăția nu trebuie așteptată, cu resemnare, numai la sfârșitul veacului, ea este deja prezentă printre oameni, acționând ca putere dinamică. Mesajul lui Isus este clar: Dumnezeu intervine în istorie, înainte de consumarea escatologică, într-un mod dinamic pentru a împărtăși prin misiunea și persoana lui Isus binecuvântările răscumpărătoare ale lui Dumnezeu. Prezența dinamică a Împărăției lui Dumnezeu în istoria oamenilor, în mijlocul acestui veac, înainte de consumarea escatologică este dovedită prin miracolele și exorcizările săvârșite de Isus (Matei 9:35, Mt.12:28, Lc. 11:20, Mt. 11:5, Lc. 7:22, Lc. 17:20-21). Împărăția nu e un domeniu, un teritoriu încadrat geografic, ci Împărăția este o realitate spirituală adusă în lume prin Isus. Realitatea Împărăției poate să scape unui ochi neatent, mesajul ei poate trece pe lângă o ureche neatentă și prezența ei poate trece pe lângă inimă împietrită. În parabolele Împărăției, în special cele consemnate în Matei 13:1-52, Domnul a lămurit tensiunea între caracterul prezent al împărăției în mijlocul acestui veac și dimensiunea viitoare, escatologică a Împărăției, care se va arăta în ziua de apoi.⁴⁴

43 George Eldon Ladd, *Prezența viitorului. Escatologia realismului biblic*, trad. Ana Gruescu, Oradea, Cartea Creștină, 1997, p. 127.

44 Pentru mai multe detalii cu privire la mesajul parabolilor din Matei 13:1-52 vezi George Eldon Ladd, *Prezența viitorului*, pp. 197-216.

Împărăția lui Dumnezeu va veni cu putere la sfârșitul veacului. Domnul Isus a învățat că pe lângă aspectul ei prezent, arătat în mijlocul acestui veac, Împărăția lui Dumnezeu comportă o dimensiune viitoare, care se va arăta în mod public la sfârșitul veacului (Mt. 24:1-25:46; Lc. 21:5-36). Dimensiunea viitoare a Împărăției se suprapune cu venirea Fiului Omului, sfârșitul lumii și judecata viitoare. Consumarea escatologică va fi un eveniment surprinzător, spectaculos, cu caracter apocaliptic (Mt. 24:30-31). Ordinea naturii va fi schimbată, haosul va lua locul ordinii din univers; „soarele se va întuneca, luna nu-și va mai da lumina ei, stelele vor cădea din cer, și puterile cerurilor vor fi clătinate” (Mt. 24:29). Ceasul zilei de apoi nu poate fi știut dinainte de nimeni (Mt. 24:36). În ziua de apoi va avea loc judecata și așezarea veacului nou. Judecata va consta în separarea celor buni de cei răi. Societatea mixtă inaugurată de venirea Împărăției ca și manifestare dinamică a puterii lui Dumnezeu va înceta, cei răi vor fi smulși dintre cei buni ca neghina dintre grâu. Cei buni vor fi păstrați și vor moșteni Împărăția, iar cei răi vor fi aruncați sub osânda lui Dumnezeu (Mt. 24:30-31; 25: 31-46; Lc. 17:26-36).

c) Orientarea către cei păcătoși și marginalizați

Domnul Isus a surprins pe contemporanii săi, mai ales pe cei din elitele religioase și politice ale Israelului, cu simpatia și deschiderea Sa față de cei aflați în periferia societății. În această categorie se găsesc „păcătoșii” (vameșii și prostituatele reprezintă un grup aparte în categoria păcătoșilor, care se bucură de atenția lui Isus – Mt. 11:19; Lc. 7:34; 15:2), cei săraci și simpli (Lc. 6:20-21), cei lipsiți de educație și vizibilitate (Mt. 11:25; Lc. 10:21), cei marginalizați și discriminați (leproșii și străinii – Lc. 17:11-19; In. 4: 1-42; 12:21). Împărtășim afirmațiile lui Armand Puig: „Sosirea Împărăției lui Dumnezeu înseamnă că oamenii marginalizați din punct de vedere etic și religios au o șansă la un loc. cu oricâtă neîncredere, chiar respingere, ar fi priviți, Dumnezeu nu îi alungă: cu mila sa, li se alătură și îi primește, îi cheamă la un alt fel de viață.”⁴⁵ Celor păcătoși le este oferită iertarea și perspectiva unei vieți schimbate. Cazul vameșului Zacheu (Lc. 1:1-10) și a prostituatei venită nepoftit în casa lui Simon (Lc. 7:36-50) ilustrează perfect intenția deschiderii lui Isus față de ce păcătoși și puternici s-a influențat asupra lor. Indiferent de originea lor socială, etnică sau re-

45 Armand Puig, *Isus. Un profil biografic, traducere din catalană Jana Balacciu Matei*, București, Editura Meronia, 2006, p. 380.

ligioasă, evrei sau străini, oameni cinstiți sau depravați din punct de vedere moral, cu reputație în societate sau marginalizați, Isus cheamă la sine pe fiecare. Fiecare este chemat să intre în ordinea nouă a Împărăției lui Dumnezeu ca ucenic al lui Isus.

d) Ucenicia

Ucenicia propovăduită de Isus cere o consacrare totală. Nu poți fi ucenic cu jumătăți de măsură. Isus i-a îndepărtat pe cei care, asemenea tânărului bogat, nu erau gata să plătească prețul. Isus i-a învățat pe oameni să socotească bine prețul uceniciei (Lc. 14:28-30).

Isus cere renunțarea la vechea existență – lepădarea de sine (Mt 16:24; Mc. 8:34; Lc. 9:23). Lepădarea de sine presupune renunțarea de bună voie la libertatea personală și asumarea jugului ascultării necondiționate (Mt. 10:37; Lc. 14:26-27). Ucenicia lui Isus cere separarea radicală de vechea existență, cere ascultare simplă, ascultare care va face posibilă primirea credinței și darul înțelegerii tainei lui Isus. Numai cel care primește chemarea poate să creadă cu adevărat și poate să înțeleagă cu adevărat.⁴⁶

Ucenicia propovăduită de Isus este o atașare exclusivă de persoana Sa. Discipolul nu este chemat să urmeze un set de norme morale sau să respecte anumite cerințe religioase, el este chemat să urmeze o persoană, să urmeze lui Isus. În cuvintele lui Bonhoeffer, „chemarea la ucenicie este o atașare exclusivă de persoana lui Isus Hristos, frângerea oricărui legalism, prin harul aceluia care cheamă la ucenicie.”⁴⁷ Ucenicia la care Isus cheamă pe oameni nu este o ucenicie într-o anumită școală de gândire, cum găsim în tradiția rabinică și în comunitatea de la Qumran, ci o ucenicie care cere alipirea de Isus și urmarea Lui.

Consacrarea ca ucenic cere loialitate și fidelitate absolută. Purtarea crucii ca cerință a uceniciei a fost reținută de fiecare evanghelie sinoptică. Acest aspect dovedește impresia profundă pe care a avut-o aceste cuvinte asupra discipolilor. Isus a spus: „Cine nu-și ia crucea lui, și nu vine după Mine, nu este vrednic de Mine.” (Mt. 10:38, Mc. 8:35, Lc. 14:27). Gerhard Maier susține că expresia „a-ți lua crucea” provine din iudaismul primar. Împăratul iudeu Alexandru Iannai a ordonat să fie ținuiți pe cruce mii de farisei. Deja pentru acești farisei se ridica întrebarea: îmi iau crucea sau mă lepăd de credință? Expresia „a-și lua crucea” a apărut deoarece condamnății la

46 Bonhoeffer, *Costul Uceniciei*, Cluj Napoca, Editura Peregrinul, 2009, pp. 83-90.

47 Bonhoeffer, *Costul Uceniciei*, Cluj Napoca, Editura Peregrinul, 2009, p. 56.

moarte erau obligați să poarte până la locul execuției partea orizontală a crucii, parte numită patibulum.⁴⁸ Cel care purta crucea în mod inevitabil se îndrepta spre locul de execuție. Fără îndoială că discipolii au înțeles că Isus le cere sacrificiul suprem. Urmarea lui Isus în ucenicie presupune asumarea destinului lui Isus. Isus merge spre răstignire. Drumul lui spre slavă trece pe la cruce. Discipolul trebuie să îl urmeze pe această cale grea. Drumul lui Isus spre cruce devine drumul discipolului său.⁴⁹

e) Legea lui Dumnezeu și noua morală

Baza eticii Domnului Isus, după cum reiese din Predica de pe Munte, este Decalogul. În viziunea lui Isus, esența Decalogului este porunca iubirii față de Dumnezeu și față de aproapele. Normele ritualice și cultice legate de mozaism intră în atenția Domnului Isus doar în măsura în care ele trebuie corectate în spiritul prioritarii dreptății, a milei și a curăției de inimă înaintea ceremonialului.

Porunca iubirii față de Dumnezeu și față de aproapele. Domnul Isus a rezumat Legea lui Dumnezeu la două porunci fundamentale: iubirea față de Dumnezeu, cu toată inima, cu tot sufletul și cu tot cugetul și iubirea față de aproapele, ca pe tine însuși (Mt. 22:37-40). Dubla poruncă a iubirii leagă împreună Deuteronomul 6:4-5 (iubește pe Dumnezeu) cu Levitulul 19:18 (iubește pe aproapele tău) în ceea ce putem numi „regula de aur” – iubește pe Dumnezeu cu toată puterea ta, și „regula de argint” – iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși. În viziunea lui Isus, datoria omului față de Dumnezeu și față de semenul său este guvernată de principiul iubirii, astfel, cum subliniază Puig, porunca iubirii față de Dumnezeu și față de aproapele „reprezintă fundamentul etico-religios al omului”.⁵⁰

Interiorizarea normelor etice în Predica de pe Munte. În Predica de pe Munte găsim așa-numitele afirmații antitetice: „ați auzit că s-a zis în vechime, dar eu vă spun”. Cele șase afirmații nu trebuie interpretate ca schimbare de către Isus a normelor morale vechi-testamentare, ci ca interiorizare și intensificare a lor. Isus nu contrazice cerințele Decalogului, ci le reafirmă, adâncindu-le înțelesul. Legea lui Dumnezeu trebuie interiorizată, păzirea

48 Gerhard Maier, *Evanghelia după Matei, Lumina lumii*, Korntal, Editura Lumina Lumii, 2000, p. 355.

49 Ioan Brie, *Secretul Mesianic în Evanghelia lui Marcu. Rezolvarea unei enigme biblice*, București și Cluj-Napoca, Editura Risoprint, Editura Pleroma, 2018, pp. 222-223.

50 Puig, *Iisus. Un profil biografic*, p. 429.

ei nu se rezumă la ascultare literalistă, ci implică înțelegerea și trăirea spiritului ei. În acest sens, Isus arată că porunca „să nu ucizi” nu are în vedere doar suprimarea vieții biologice a aproapelui, ci și interzicerea abuzului verbal și fizic, precum și a ostilității provocată de sentimentele de mânie (Mt. 5:21-22). În aceeași măsură, porunca „să nu ucizi” este interpretată nu doar ca interzicere a crimei, ci ca afirmare a datoriei de a conviețui în pace cu aproapele. Conviețuirea în pace capătă prioritate împlinirii ritualului de închinare (Mt. 5:23-26). Antiteza cu privire la porunca „să nu comiți adulter” evidențiază interiorizarea și intensificarea senului poruncii. Porunca a VII-a nu are în vedere doar interzicerea contactului fizic de natură adulterină, ci incriminează și privirea și gândurile pătimase (Mt. 5:27-28). Această interiorizare și intensificare a normelor etice ale VT, făcută de Domnul Isus, se regăsește și în cazul poruncii cu privire la jurământ (Mt 5:34-35), cu privire la divorț și recăsătorie (Mt. 19: 1-12) sau cu privire la cinstirea părinților (Mc. 7:10-13; Mt. 15:4-6).

Subordonarea normelor ritualice și cultice normelor etice și poruncii iubirii. Isus pune în plan secundar regulile cu privire la ritual, purificare și proceduri legate de cultul religios mozaic. Pentru Isus normele etice cerute de Decalog, rezumate în porunca iubirii față de Dumnezeu și față de aproapele, capătă întâietate față de regulile cu privire la Sabat, puritate ritualică sau datoriile financiare față de Templu (zeciuielele). Isus se ridică împotriva rigidității, literalismului și legalismului tradiției iudaice și afirmă că Sabatul a fost dat pentru binele omului (Mc. 2: 23-28; 3:1-6). Viața, sănătatea, securitatea și binele omului are prioritate față de legile privitoare la Sabat. Astfel, acțiunea ucenicilor de alegere a boabelor de grâu din spic, în zi de Sabat, este justificată (Mc. 2:23-26), precum și vindecare bolnavilor și facerea de bine (Mc. 3:1-6).

În același spirit, Isus subordonează interesului superior al omului, puritatea rituală obținută prin regulile cu privire la alimentele curate, ferea de sursele de necurăție (lepra, pierderi de sânge), îmbăierile de purificare și spălarea mâinilor înainte de masă (Mc. 7:5). Isus nu consideră non-valide normele ritualice ale VT, ci le interpretează subordonându-le binelui omului și purității inimii. Omul devine necurat nu din cauza nerespectării normelor de purificare, ci din cauza păcatului din inimă (Mc. 7:15; Mt. 15:11). La fel se întâmplă lucrurile și cu înțelegerea Domnului Isus față de plătirea zeciuiei. Fariseii insistau pe plătirea scrupuloasă a zeciuiei, dar treceau cu vederea cerințele Legii cu privire la dreptate, milă și credincioșie

(Mt. 23:23; Lc 11:42). Isus arată că respectarea exterioară a Legii nu poate compensa lipsa inimii curate, a iubirii și a onestității.

f) Duhul Sfânt

Deși nu găsim la Domnul Isus o tratare sistematică a pneumatologiei, totuși, învățătura cu privire la persoana și lucrarea Duhului Sfânt este una dintre coordonatele principale ale învățăturii lui Isus. Pneumatologia Domnului Isus accentuează următoarele aspecte.

Duhul Sfânt este o persoană divină distinctă de Dumnezeu Tatăl. În viziunea Domnului Isus, Duhul Sfânt este o persoană divină, distinctă de Dumnezeu Tatăl. Duhul Sfânt nu este manifestarea prezenței lui Dumnezeu, sau Duhul lui Dumnezeu, cu sensul de duh al persoanei Tatălui. În evangheliile sinoptice întâlnim așa-numitele texte trinitariene, în care se reflectă existența celor trei persoane din Sfânta Treime. Cu siguranță că nu putem vorbi de existența unei învățături sistematice despre Trinitate în evangheliile sinoptice. Această învățătură va fi dezvoltată deplin pe parcursul NT. Împărtășim punctul de vedere al lui Schreiner care scrie: „Textele trinitariene ar trebui descrise ca niște prefigurări ale Trinității, întrucât cele trei persoane sunt menționate fără a se încerca o reconciliere a existenței lor cu monoteismul.”⁵¹ În cuprinsul evangheliilor sinoptice avem câteva texte în care apar menționate toate cele trei persoane ale Sfintei Treimi. Aceste texte pot fi considerate argumente biblice pentru doctrina despre Trinitate.

Existența Sfintei Treimi este afirmată la botezul lui Isus (Mt. 7:16-17; Mc. 1:10-11; Lc. 3:22). Reflexii ale Treimii găsim și în discursul despre păcatul de neiertat împotriva Duhului Sfânt (Mt. 12:31-32; Mc. 3:28-29 și Lc 12:10). De asemenea, Trinitatea este afirmată în formula baptismală (Mt. 28:19). După descrierea lui Matei, înainte de înălțarea sa la cer, Isus a spus ucenicilor săi: „Duceți-vă și faceți ucenici din toate neamurile, botezându-i în Numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.” (Mt. 28:19). Acest text scoate în evidență cel mai bine realitatea Sfintei Treimi. Pasajul implică atât natura personală a existenței Duhului Sfânt, cât și natura sa divină. Împărtășim explicația dată de Grundem: „Numele de Tată și Fiu, fiind împrumutate din contextul familial, cea mai cunoscută relație dintre toate instituțiile umane, evidențiază cu multă forță personalitatea distinctă a Tatălui cât și a Fiului. Când Duhul Sfânt este plasat în aceeași expresie și

51 Thomas R. Schreiner, *Teologia Noului Testament. Măreția lui Dumnezeu în Cristos*, traducere din engleză Dorin Pantea, Oradea, Editura Făclia, 2011, p. 477.

pe același nivel cu celelalte două Persoane, este greu de evitat concluzia că și Duhul Sfânt este văzut ca fiind o persoană și pe același nivel de egalitate cu Tatăl și Fiul.”⁵²

Existența personală a Duhului Sfânt, în relație cu Sfânta Treime este afirmată cel mai evident în Evanghelia lui Ioan. Duhul este numit „*Paraclet*”, adică Mângâietor și Avocat (Ioan 14:16-17). Ca persoană Duhul călăuzește pe credincioși în adevărul lui Dumnezeu (In. 16:13); învață și înzestrează cu abilități (In. 14:26; Lc. 12:12); convinge oameni cu privire la voia lui Dumnezeu (In. 16:8), mărturisind pentru Domnul Isus (In. 16:26); mângâie și încurajează (In. 14:26).

Duhul Sfânt a inspirat scrierea Sfintelor Scripturi (Mt. 22:41-46; Mc. 12: 35-37). Referința la Duhul Sfânt în scrierea Scripturilor VT este introdusă prin cuvintele: „David, insuflat de Duhul Sfânt” (Mt. 22:43). Cuvintele lui Isus reflectă două mari adevăruri: (1) În vremea lui Isus era larg răspândită între iudei convingerea că Duhul Sfânt a inspirat pe profeții din vechime și că Scripturile sunt scrise prin Duhul Domnului; (2) Domnul Isus recunoaște adevărul înțelegerii iudaice privitor la inspirația prin Duhul a Scripturilor și îl afirmă ca normă pentru înțelegerea creștină pe acest subiect.

Duhul Sfânt realizează nașterea din nou (In. 3:3-5; 3:31; 6:63; 7:38; 20:22-23). Nașterea din nou, sau de sus (*anóthen* din 3:3; 31 poate fi tradus și prin „de sus” nu doar cu „naștere din nou”) este o transformare a naturii spirituale a omului căzut în păcat, este schimbarea omului păcătos în noua creație. Expresia „naștere din apă și Duh” (3:5) este o hendiadă, care trebuie interpretată ca referindu-se la un eveniment unitar, a cărui importanță majoră este subliniată prin această figură de stil. Expresia „naștere din apă și Duh” trebuie înțeleasă ca spălare de păcate și înnoire spirituală prin schimbarea în noua creație în Hristos. Această regenerare a omului căzut în păcat se face prin darul Duhului, care este înțeles ca „apă vie” (In. 4:10, 13-14; 7:37-39), pe care o dă Domnul Isus celor care cred în El, prin Cuvântul Evangheliei (In. 7:37-39). Potrivit Ioan 20:22-23, Domnul Isus s-a arătat discipolilor după învierea Sa, a suflat peste ucenicii Săi și a spus „luați Duh Sfânt”. Terminologia din Ioan 20:22 (verbul *enephysesen* înseamnă „a insufla”) este similară celei din Genesa 2:7, unde se afirmă că Domnul a suflat viață peste Adam, iar în Ioan 20:22 se afirmă că Isus a suflat Duh peste

52 Wayne Grundem, *Teologie Sistematică. Introducere în doctrinele biblice*, traducere din engleză Dinu Moga, Oradea, Editura Făclia, 2004, p. 244.

ucenicii săi. Ioan 20:22 confirmă că Isus, în calitate de ale doilea Adam, este dătător de viață (1Corintei 15:45).⁵³

Duhul Sfânt va fi dat de Dumnezeu celor îl vor cere în rugăciune (Lc. 11:13). Afirmția „Tatăl vostru din cer le va da Duh Sfânt celor care i-L cer” trebuie înțeleasă ca referindu-se la împuternicirea pentru misiune prin revărsarea Duhului, împuternicire care se dă în urma rugăciunii. Isus învață că Tatăl ceresc va da Duhul Sfânt celor cei i-l cer. A cere implică actul rugăciunii. Cu alte cuvinte, în Luca 11:13 este afirmată „făgăduința Tatălui” care va fi împlinită prin revărsarea Duhului Sfânt în ziua Cincizecimii.

Duhul Sfânt va împuternici pentru lucrarea de misiune (Lc. 24:49; Fapte 1:4-8). După învierea sa din morți, înainte de înălțarea la cer, Domnul Isus a dat ucenicilor săi mandatul mării trimiteri. Versiunea lucană a mării trimiteri face consemnează legătura dintre marea trimiteri și Duhul Sfânt. Isus a spus: „Și iată, Eu voi trimite peste voi făgăduința Tatălui Meu, dar voi rămâneți în cetate până când veți fi îmbrăcați cu putere de sus.” (Lc. 24:49). Prin expresia „făgăduința Tatălui” se înțelege revărsarea Duhului Sfânt de la Cincizecime, adică realizarea botezului cu Duhul Sfânt. Expresia „făgăduința Tatălui” subliniază că darul Duhului Sfânt se face la inițiativa Tatălui, că are caracter de promisiune divină și că împlinirea făgăduinței este garantată de Dumnezeu Tatăl. Începerea misiunii este limitată temporal de primirea Duhului Sfânt.

Duhul Sfânt va ajuta pe ucenici în vreme de persecuție. Isus anunță că vor veni zilele în care ucenicii vor fi târați în față autorităților religioase și politice pentru a da socoteală de credința lor. Când aceste lucruri se vor întâmpla, ei nu trebuie să se îngrijoreze cu privire la ce vor vorbi în apărarea lor, pentru că tot ce vor avea de spus li se va da în acel ceas; „căci nu voi veți vorbi, ci Duhul Tatălui vostru va vorbi în voi” (Mt. 10:20). În viziunea lui Isus, Duhul Sfânt este o persoană distinctă, care are abilitatea de a înțelege profund circumstanțele dificile în care se găsesc creștinii persecutați și de a lua decizii înțelepte în scopul apărării lor. Duhul nu este înțeles ca putere a lui Dumnezeu, ci ca persoană cu individualitate proprie, persoană care are autoritate și prerogative divine. Zicerea lui Isus are conotații trinitariene. Isus vorbește discipolilor despre Duhul Sfânt, care este revelat ca fiind

53 Pentru mai multe detalii legate de perspectiva Evangheliei lui Ioan cu privire la învățătura Domnului Isus cu privire la Duhul Sfânt, vezi Max Turner, „*Duhul Sfânt, I: Evanghelii*”, publicat în Dicționarul Noului Testament, editor, Daniel Reid, Oradea, Casa Cărții, 2008, pp. 329-341; John Tîpei, *Duhul Sfânt*, pp. 145-172.

în legătură strânsă cu Dumnezeu Tatăl. Cuvintele Domnului Isus, „Duhul Tatălui”, nu trebuie înțelese ca referindu-se la duhul lui Dumnezeu Tatăl, adică duhul propriu al Tatălui, ci ca Duhul Sfânt, adică a treia persoană din Trinitate, denumit aici ca „Duhul Tatălui”.

4. Concluzii

Dialogul interconfesional și mișcarea ecumenică a fost de-a lungul timpului orizontul asupra căruia s-au îndreptat atât speranțele, cât și iluziile multor creștini. Unii au vorbit despre manipulări, alții de-a dreptul au diabolizat-o. Prea adesea au fost uitate aspectele nobile, generoase, ale mișcării ecumenice. Tendințele spre individualism și extremism religios evidente în societatea europeană contemporană ar putea fi limitate prin realizarea unor punți de legătură între mișcările religioase europene. La începutul anilor 2000, Jean Gueit considera că ecumenismul creștin este factorul decisiv pentru realizarea unității europene.⁵⁴ Eforturile mări făcute de bisericele creștine în vedere apropierii lor și a susținerii unor proiecte pentru binele comun au pus în evidență rezultate pozitive, dar și limitele care descurajează și provoacă dialogul ecumenic interconfesional creștin.

Continuarea eforturilor spre un dialog ecumenic european fructuos este condiționată de garanția de către autoritățile laice a drepturilor și libertăților religioase⁵⁵ și asigurarea recunoașterii juridice la nivel european a fenomenului religios, cu identitățile lui confesionale, mai ales în contextul migrației populațiilor dintr-un spațiu geografic în altul. Afirmarea și garantarea drepturilor și libertăților religioase permite dezvoltarea climatului de dialog atât între Biserici cât și în relația acestora cu forumurile europene.

În prezent ne găsim într-un impas care mai degrabă încurajează dezvoltarea extremismului și fundamentalismului religios. Suntem de părere că impasul la care s-a ajuns în dialogul interconfesional creștin european nu poate fi depășit decât dacă bisericele vor găsi un teren comun, deplin asumat de fiecare parte, reprezentat de principii teologice, morale și practice obiective. Acest teren comun nu poate fi găsit în altă parte decât în

54 Jean Gueit, *L'œcuménisme chrétien comme facteur décisif de l'unité européenne?*, în Blandine Chélini-Pont, Raphaël Liogier, *Géopolitique du christianisme*, Ellipses Édition Marketing S.A., 2003, pp. 89-91.

55 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp.201-215.

interiorul mesajului Sfințelor Scripturi. Ca să particularizăm și mai mult, valorile care vor conduce la o unitate reală și la o părtășie autentică a confesiunilor creștine europene trebuie să afirme centralitatea lui Hristos și a învățăturilor Sale, precum și autoritatea Sfințelor Scripturi în materie de crez, dogmă, etică și spiritualitate. Valorile teologice, spirituale și etice din învățătura lui Isus, împărtășite în mod profund de către biserici reprezintă terenul comun și fundamentele pentru dialogul interconfesional în Europa contemporană

Dacă bisericile vor reuși să se reformeze în interior în acord cu aceste valori, cred că va fi posibilă și o apropiere reală între ele. Hans Kung surprinde bine importanța consensului teologic pentru dialogul interconfesional și interreligios când a scris: „Nu poate exista pace între națiuni fără pace între religii. Nu poate exista pace între religii fără dialog între religii. Nu poate exista dialog între religii fără cercetarea fundamentelor teologice.”⁵⁶

Dialogul ⁵⁷

Bibliografie:

- * BACONSKY, Teodor; ICĂ, Ioan Jr.; TĂTARU-CAZABAN, Bogdan; ȘTEFOI, Elena, MANOLESCU, Anca; CARP, Radu, *Pentru un creștinism al noii Europe*, vol III, București, Editura Humanitas, 2007.
- * BONHOEFFER, Dietrich, *Costul Uceniciei*, traducere Ligia Taloș, Cluj Napoca, Editura Peregrinul, 2009.
- * BRIE, Ioan, *Secretul Mesianic în Evanghelia lui Marcu. Rezolvarea unei enigme biblice*, Editura Pleroma și Risoprint, București și Cluj-Napoca, 2018.
- * BRIE, Ioan; BRIE, Mircea, *The interreligious Dialogue in the Context of the New Europe: The European Ecumenical Movement*, Eurolimes, Journal of the Institute for Euroregional Studies Jean Monet European Centre of Excellence, Religious Frontiers of Europe, vol 5, University of Oradea and University of Debrecen, editat de Sorin Șipoș, Enrique Banus, Karoly Kocsis, Oradea-Debrecen, IERS, 2008.
- * BUDA, Daniel, *Un scurt istoric al mișcării ecumenice moderne*, în Nicolae Moșoiu, *Elemente de istorie, doctrină și practică misionară: din perspectivă ecumenică*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” 2006.

56 Hans Kung, *Projekt Weltethos*, Munchen, Piper Verlag GmbH, 1990, p. 135.

57 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Om-Demnități-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp. 201-215.

- * DEULMEAU, Jean, *În așteptarea zorilor, un creștinism pentru mâine*, Iași, Polirom, 2006
- * GRUNDEM, Wayne, *Teologie Sistematică. Introducere în doctrinele biblice*, traducere din engleză Dinu Moga, Oradea, Editura Făclia, 2004.
- * GUEIT, Jean, *L'œcuménisme chrétien comme facteur décisif de l'unité européenne?*, în Blandine Chélini-Pont, Raphaël Liogier, *Géopolitique du christianisme*, Ellipses Édition Marketing S.A., 2003.
- * HAWKEY, Jill, *Mapping the Oikoumene*, World Council of Churches, Geneva, 2005.
- * Kung, Hans, *Projekt Weltethos*, Munchen, Piper Verlag GmbH, 1990.
- * LADD, George, Eldon, *Prezența viitorului. Escatologia realismului biblic*, trad. Ana Gruescu, Oradea, Cartea Creștină, 1997.
- * MAIER, Gerhard, *Evangelia după Matei*, Lumina lumii, Korntal, Editura Lumina Lumii, 2000
- * MOȘOIU, Nicolae, *Elemente de istorie, doctrină și practică misionară: din perspectivă ecumenică*, Sibiu, Editura Universității Lucian Blaga, 2006.
- * PUIG, Armand, *Isus. Un profil biografic*, traducere din catalană Jana Balaciu Matei, București, Editura Meronia, 2006.
- * REMOND, Reen, *Religie și societate în Europa – secularizarea în secolele al XIX-lea și XX, 1780-2000*, Iași, Editura Polirom, 2003.
- * ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Om-Demnitate-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019.
- * SZASZ, Ioan, *A fost Hristos împărțit? Tipologii ale conflictului eclesial reflectate în Epistola 1 Corinteni*, Cluj-Napoca și București, Editura Risoprint și Pleroma, 2018.
- * SCHREINER, Thomas R., *Teologia Noului Testament. Măreția lui Dumnezeu în Cristos*, traducere din engleză Dorin Pantea, Oradea, Editura Făclia, 2011.
- * TURNER, Max, „Duhul Sfânt, I: Evanghelii”, publicat în Dicționarul Noului Testament, editor, Daniel Reid, Oradea, Editura Casa Cărții, 2008.
- * xxx, *Ecumenism. „În pregătirea Adunării de la Sibiu” 4-9 sept 2007 – Actele seminarului*, Sibiu, 2007.